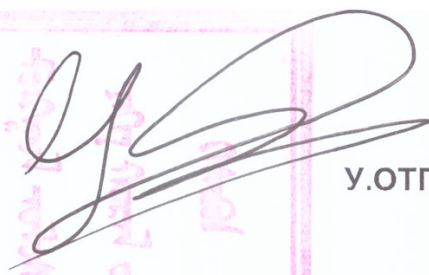

**БАТЛАВ.
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН**

У.ОТГОНБАЯР

**ДУЛААН ХАНГАМЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл, шаардлага:

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт Монгол Улсын иргэн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхтэй болохыг, 5 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт энэ эрхийг хангах зорилгоор төр нь эдийн засгийн бодлогоо тодорхойлж, хэрэгжүүлж байхыг, түүнчлэн 62 дугаар зүйлийн 1 дэх нутгийн өөрөө удирдах байгууллага нь өөрийн харьяа нутаг дэвсгийн эдийн засаг, нийгмийн амьдралын асуудлыг бие дааж шийдвэрлэдэг байхаар тус тус хуульчлан баталгаажуулсан. Үндсэн хуульд заасан дээрх эрхийн баталгааг хангах асуудлаар Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл, Монгол Улсын урт, дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгүүдэд тодорхой бодлого, зорилтуудыг тодорхойлсон байдаг.

Үндсэн хуульд заасан хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийн баталгааг хангах зорилгоор Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулиар аймаг, нийслэл нь дулаан хангамжийн асуудлыг хариуцан хэрэгжүүлдэг байхаар хуульчилсан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор батлагдсан Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2.Төр нь эдийн засгийн бие даасан байдлаа хангаж хөгжих, байгальд ээлтэй, хүний аюулгүй, амгалан амьдрах боломжийг бүрдүүлсэн тогтвортой хөгжлийн загварыг бий болгох нь эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангах үндсэн нөхцөл мөн бөгөөд 3.2.1.Эдийн засгийн олон тулгуурт бүтэц бий болгох асуудлын хүрээнд 3.2.1.2.Хүн амын амьдралын үндсэн хэрэгцээ, эдийн засгийн бие даасан, хэвийн үйл ажиллагааг хангах, үндэсний орлогыг бүрдүүлэх, үндэсний аюулгүй байдлыг баталгаажуулахад стратегийн ач холбогдолтой эрдэс баялаг, хүнс, хөдөө аж ахуй, эрчим хүч, зам, тээвэр, мэдээлэл, харилцаа холбоо, санхүүгийн салбарыг олон улс, Европын Холбооны стандартад нийцүүлэн хөгжүүлнэ. 3.4.3.Амьдрах орчны аюулгүй байдлыг хангах зорилтын хүрээнд 3.4.3.2.Нийслэлийн хүн амын төвлөрлийг тархаан байршуулах зорилгоор дагуул хотуудыг төлөвлөж, нийслэл орчмын бүс нутгийг өндөр хурдны авто зам, эрчим хүч, инженерийн барилга байгууламжаар найдвартай хангаж холбоно. гэж заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан Алсын хараа 2050 Монгол Улсын урт хугацаанд хөгжлийн бодлогод: 2.5.4.Орон сууцны халаалт, эрчим хүчний эх үүсвэрийг сэргээгдэх эрчим хүчээр хангана. 4.2.34.Эрчим хүчний найдвартай, аюулгүй, тогтвортой байдлыг хангах дулааны

цахилгаан станцуудын хүчин чадлыг өргөтгөж, шинэ цахилгаан станц барьж дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангаж, цахилгаан эрчим хүч экспортолно. 4.2.38.Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийн орчин үеийн дэвшилтэт технологийг түшиглэн орон нутгийн дулаан хангамжид ашиглана. 4.2.39.Хот, сум, суурин газрын дулаан хангамжийн чанар, хүртээмжийг сайжруулах зорилгоор дулааны эх үүсвэр, дулааны шугам сүлжээний өргөтгөл шинэчлэл хийнэ. 4.2.41.Эрчим хүчний салбарт инновац, дэвшилтэт техник, ухаалаг технологийг нэвтрүүлж, санхүүгийн бие даасан, үр ашиг, хэмнэлтийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ. 4.2.42.Эх үүсвэрийн чадлын баланстай уялдуулан нар, салхи, ус, биомасс, шингэн болон хийн түлш, газрын гүний дулаан, түлшний элемент, бусад шинэ эх үүсвэрийг ашиглана. 9.3.37.Нийслэлийн алслагдсан бүсүүдэд байгаль орчинд ээлтэй, дэвшилтэт технологи бүхий оргил ачааллын үед ажиллах хэсэгчилсэн, бие даасан дулааны эх үүсвэрүүдийг барьж байгуулан төвлөрсөн дулаан хангамжийн системд холбож, үр ашгийг дээшлүүлнэ. гэж заасан.

Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор батлагдсан Шинэ сэргэлтийн бодлогын баримт бичигт Зорилт 2.1.Эрчим хүчний эх үүсвэр, дамжуулах, түгээх шугам сүлжээг шинээр барьж байгуулан хүчин чадлыг өргөтгөн нэмэгдүүлж, эрчим хүчний үйлдвэрлэл, хангамжийн найдвартай байдлыг дээшлүүлнэ. Зорилт 2.2.Сэргээгдэх эрчим хүчийг зохистой харьцаагаар хөгжүүлэн усан болон хуримтлуурын станц барьж, эрчим хүчний нэгдсэн системийн найдвартай, тогтвортой байдлыг хангана. Зорилт 2.3.Эрчим хүчний салбарыг санхүү, эдийн засгийн бие даасан тогтолцоонд үе шаттайгаар шилжүүлнэ. гэж заасан.

Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт 1.1.2.Эрчим хүчээр хангагдсан хот, 1.2.1.Улсын зэрэглэлтэй болон дагуул хотуудын дэд бүтэц, 3.3.3.Эрчим хүчний салбарын өсөлт, либералчлал бодлогын хүрээнд 30 орчим дулааны эрчим хүчний станцыг хөгжүүлэх, хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, санхүүжүүлэх, шинээр барьж байгуулах бодлогыг тусгасан байна.

Монгол Улсад дулаан хангамжтай холбоотой харилцааг Эрчим хүчний тухай хуулиар зохицуулж байгаа бөгөөд энэ хууль нь цахилгаан, дулаан, хийн асуудлыг хамарсан, төр захиргааны байгууллагуудын эрх хэмжээ, тусгай зөвшөөрөл, үнэ тариф, хэрэглэгч бүлгүүдээр салбарын харилцаанд мөрдөгдөх гол зарчмуудыг тодорхойлсон ерөнхий зохицуулалттай хууль юм.

Эрчим хүчний тухай хууль анх 2001 онд 6 бүлэг, 38 зүйл, 288 заалттай батлагдаж одоог хүртэл 24 жилийн хугацаанд мөрдөгдөхдөө нийт 15 удаагийн нэмэлт өөрчлөлтөөр 174 заалт буюу 53 хувьд нь нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан байна.

Энэхүү хуулийн хүрээнд дээрх хөгжлийн бодлогод туссан дулаан хангамжийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, тархмал эх үүсвэр, хэсэгчилсэн болон бие даасан дулаан хангамжийн системийг барьж байгуулах асуудал нь хэрэгжихэд хүндрэлтэй байхаар байна. Иймээс ч Үндсэн хуулийн хэрэгжилтийг хангах, хөгжлийн бодлогын зорилтуудыг хэрэгжүүлэх зорилгоор Дулаан

хангамжийн тухай хуулийн төслийг шинээр боловсруулах зайлшгүй шаардлагатай байна.

Энэ хүрээнд, эрчим хүч гэдэг өргөн хүрээтэй ойлголтыг цахилгаан эрчим хүч, дулааны эрчим хүч, сэргээгдэх эрчим хүч, эрчим хүчний хэмнэлт, хийн хангамж зэрэг асуудлуудаар нарийвчилсан зохицуулж, дулааны эрчим хүчээр хангах системийн төрлийг тодорхойлж, түүнд оролцогчдын эрх, үүргийг тодорхойлсон нарийвчилсан зохицуулалттай хуультай болох шаардлага байна.

1.2.Практик үндэслэл, шаардлага:

Улс орны эрчим хүчний салбарын цар хүрээ өсөн нэмэгдэж, техник, эдийн засаг, зах зээлийн харилцаанд шинэ ойлголт, дэвшлүүд гарч, салбарын хөгжилд зохицуулах шаардлагатай шинэ шинэ сорилтууд үүсэж байгаа нь хууль эрх зүйн орчныг цаг үед нь нийцүүлж шинэчлэх зүй ёсны шаардлагыг бий болгож байна. Тухайлбал, Эрчим хүчний тухай хуульд зохицуулагдаагүй оргил ачааллын эх үүсгүүр, хэсэгчилсэн болон бие даасан дулаан хангамжийн эх үүсгүүр барих, нийтийн болон хувийн сүлжээний асуудлыг тус тус хуульчлах шаардлагатай байна.

Монгол орны цаг уурын онцлог байдалтай хамааралтай дулааны эрчим хүчний хэрэглээ өндөр, хүн ам, аж үйлдвэр, үйлчилгээний дулаан хангамжийн аюулгүй, найдвартай байдал нь стратегийн чухал асуудал тул дулаан хангамжийн харилцааг нарийвчлан зохицуулсан хууль эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх нь зүйтэй байна.

Эрчим хүчний зохицуулах хорооноос нийтэлсэн 2024 оны статистик үзүүлэлтээр Монгол Улс дотооддоо 8754.7 сая.кВт.ц цахилгаан эрчим хүч, 13804.7 мян.Гкал дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэсэн бөгөөд үйлдвэрлэсэн дулааныг цахилгаантай ижил нэгжээр илэрхийлбэл 16027.5 сая.кВт.ц-тай тэнцэх дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэсэн байна. Өөрөөр хэлбэл дулааны цахилгаан станц, дулааны станцуудын үйлдвэрлэсэн эрчим хүчний 35 хувь нь цахилгаан, 65 хувь нь дулааны эрчим хүч байгаа нь манай улс дулааны хэрэглээгээ хангахад эрчим хүчний нөөцийг илүү ихээр зарцуулдаг болохыг харуулж байна.

Дулаан хангамж нь дээрх агуулгаар стратегийн чухал асуудал болохын дээр техникийн болон эдийн засгийн харилцаа, зах зээлийн загварын хувьд дараах онцлог шинжүүдтэй байгаа нь эрх зүйн хувьд ялгаатай зохицуулалтыг бий болгох шаардлага үүсгэж байна. Үүнд:

- Техникийн хувьд горимын өндөр параметруудтэй, техник, технологи, аюулгүй байдлын шаардлага, зохицуулалтын хувьд онцлогтой;
- Хүн амын зайлшгүй хангагдах суурь хэрэглээ учраас хэрэглэгчид хүргэх дулааны өртгийг боломжит бага байлгах;
- Дулаан хангамж тодорхой байршил, бүсээр хязгаарлагддаг учраас ихэвчлэн орон нутгийн засаг захиргаа дулаан хангамжийн асуудалд тэргүүлэх үүрэг, чиглэлтэй оролцдог;
- Нэг эх үүсгүүрээс тодорхой бүсийг хангадаг учраас өрсөлдөөн үүсэхгүй, үйлдвэрлэлээс хэрэглэгч хүртэл бүх шат дамжлага монопол үйл ажиллагаанд хамаардаг;

- Зүй ёсны монопол бизнесийн загвар ажиллах учраас төрөөс бодит өртөг зардлыг хянах, үнэ тариф тогтоох.

Дулаан хангамжийн тухай хуулийн төслийг боловсруулах хэрэгцээ, шаардлагыг тандан судлах явцад Монгол Улстай ижил төстэй дулаан хангамжийн системтэй улс орнуудын хууль эрх зүйн орчныг судлан үзлээ.

Тандан судалгааны хүрээнд Дани, Эстони, Казахстан, Унгар Улсын дулаан хангамжийн хуулийг судалсан бөгөөд энэ хүрээнд тус улс, орнууд нь дулаан хангамж хүн амын зайлшгүй хангагдах суурь хэрэглээ гэдэг зарчмыг тодорхойлж дулаан хангамж нь зүй ёсны монопол бизнест хамаардаг буюу төрийн зохицуулалттай, орон нутгийн засаг захиргааны эрх хэмжээ, оролцоог нэмэгдүүлсэн, хувийн хэвшлийн үйл ажиллагаа явуулах эрх зүйн орчин нээлттэй хэдий ч хэрэглэгчийн дулааны үнийг боломжит бага түвшинд байлгах зорилтын хүрээнд энэ төрлийн бизнест бодит өртөг дээр зөвшөөрөгдөх ашгийн түвшинг тогтоож хязгаарладаг нийтлэг зохицуулалттай байгаа нь ажиглагдсан. Харин манай улсын хувьд энэ талын харилцааг төдийлөн нарийн тодорхойлоогүйгээс энэ салбарт хувийн хэвшлийн оролцооны хүрээ, орон нутгийн эрх хэмжээний хүрээ төдийлөн тодорхой харагдахгүй байна.

Иймээс ч Дулаан хангамжийн тухай хуулийн төслийг дээрх хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлж шинээр боловсруулах нь зүйтэй байна.

Хоёр.Хуулийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Дулаан хангамжийн тухай хуулийн зорилго нь дулаан хангамжийн системийг найдвартай, аюулгүй, үр ашигтай, байгаль орчинд ээлтэй байдлаар хөгжүүлэх замаар иргэний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийн баталгааг хангахад оршино. Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын дулаан хангамжийн салбарыг зохицуулах эрх зүйн үндсийг тогтоож, дулааны эрчим хүчийг үйлдвэрлэх, дамжуулах, түгээх, хангах, хэрэглэх зэрэг оролцогч талуудын эрх үүргийг тодорхойлох, дулаан хангамжийн системийн найдвартай, аюулгүй, үр ашигтай байдлыг хангах, түүнд тавих хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

Хуулийн төсөл нь дараах агуулга бүхий 12 бүлгээс бүрдэнэ:

- Нийтлэг үндэслэл;
- Дулаан хангамжийн талаар төрийн байгууллагын хүлээх нийтлэг үүрэг;
- Дулаан хангамжийн үйл ажиллагаа;
- Дулаан хангамжийн систем, ангилал;
- Дулааны сүлжээний холболт;
- Тоолуур, тоолуурын систем;
- Үнэ, тариф;
- Хэрэглэгчийн гэрээ;
- Дулаан хангамжийн салбарт үзүүлэх дэмжлэг;
- Техник, технологийн норм, стандарт, аюулгүй байдлын шаардлага;
- Хяналт шалгалт;

- Бусад.

Гурав.Хууль батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Дулаан хангамжийн тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийн баталгааг хангах тогтолцоог бүрдүүлэхэд чухал нөлөө үзүүлнэ. Энэ хүрээнд дулаан хангамжийн асуудлаар төрөөс баримтлах бодлогын суурь зарчмыг тодорхойлж, хэрэглэгчийг найдвартай, тасралтгүй, аюулгүй, үр ашигтай дулаанаар хангах тогтолцоо бүрдэнэ.

Түүнчлэн, нэгдмэл сүлжээнээс гадна тархмал эх үүсгүүрийг бий болгоход тодорхой бодлогын дэмжлэгийг үзүүлснээр иргэнийг хямд, найдвартай дулаанаар хангах нөхцөлийг бүрдүүлэх ба дулааны үнэ тарифыг тодорхойлох аргачлалыг олон улсын жишигт нийцүүлэн тогтооно. Улмаар дулаанд холбогдох техникийн нөхцөл, сүлжээнд холбох шалгуурыг хялбаршуулж, хэсэгчилсэн болон бие даасан дулаан хангамжийн системд холбогдох нөхцөлийг уян хатан болгоно.

Дулаан хангамжийг бие даасан болон хэсэгчилсэн байдлаар шийдэх сонголт, боломжийг хуулийн хувьд нээлттэй болгож, үйл ажиллагаа явуулахад хүндрэл, бэрхшээл, төрийн оролцоо багатай байх, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг дэмжих чиглэлд зохицуулалтууд орсон.

Дулааны эрчим хүчийг тоолуураар тооцох үндсэн зарчмыг хуульд тодорхойлж, дулааны эрчим хүчний нэгдсэн баланс гаргах тогтолцоог бүрдүүлснээр дулаан хангамжийн системийн үр ашгийг хэмжих, үнэлэх, сайжруулах боломж бүрдэхийн дээр хэрэглэгчийн хувьд хэрэглэсэн дулааны төлбөрөө тоолуураар тооцуулах боломж бүрдсэнээр төлбөрийн шударга зарчим үйлчилж, дулааны эрчим хүчийг үр ашигтай, хэмнэлттэй ашиглах бодит хөшүүрэг, механизм бүрдэнэ.

Хуульд дулаан хангамжийн системд оролцогч талуудын эрх ба үүргийг нарийвчлан тодорхойлсноор дулааны эрчим хүчний тасралтгүй, найдвартай, үр ашигтай, байгаль орчинд ээлтэй байдлаар хөгжүүлэхэд дулаан хангамжийн байгууллагууд болон хэрэглэгчийн оролцоо, хувь нэмэр, үүрэг хариуцлагын хүрээ, зааг ялгааг тодорхой болгосон.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар дулаан хангамжийн салбарт төрөөс баримталж буй бодлогыг хэрэгжүүлэх суурь нөхцөл бүрдэж, төрөөс үзүүлэх дэмжлэгийн төрлийг тодорхой болгоно. Ингэснээр улс, орон нутгийн хэмжээнд дулаан хангамжийн бодлогыг үр дүнтэй тодорхойлон хэрэгжүүлж, үр дүнд нь иргэд найдвартай дулаан хангамжийг зохистой үнээр худалдан авч, дулааны салбарын тэнцвэртэй, тогтвортой байдлыг бэхжүүлснээр үндэсний аюулгүй байдлыг хангах чухал нөлөө үзүүлнэ

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, шинэчлэн найруулах, нэмэлт,

өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаарх санал

Дулаан хангамжийн тухай хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, олон улсын гэрээ, хэлэлцээрт нийцүүлэн боловсруулах бөгөөд хуулийн төсөлтэй хамт Эрчим хүчний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Эрчим хүчний хэмнэлтийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Сэргээгдэх эрчим хүчний тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийг тус тус боловсруулна.

---oOo---